

BROEDVOGEL MONITORING PROJECT 2008 DE SCHEG

**Resultaten van het broedvogel inventarisatie werk
uitgevoerd in de Scheg, onderdeel van de Balij, het gebied
tussen Zoetermeer en Pijnacker-Nootdorp, in 2008**

**Ed Hauser, Vogelwacht Delft en omstreken
Jan Peeraer, Vogelwerkgroep Zoetermeer**

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 - Inhoud

- Verslag inventarisatie project 2008 blz. 1 – 4
- Lijst met vastgestelde territoria blz. 5
- Lijst met overige waarnemingen blz. 5
- Foto's van het gebied blz. 6
- Kaart van de Scheg blz. 7
- Territoria kaarten per soort blz. 7-28
- Foto's van het gebied blz. 28
- Verantwoording blz. 29
- Conclusies & Discussie blz. 29-30
- Literatuurlijst blz. 30

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (1)

- **Waarnemers:** Ed Hauser
Jan Peeraer

- De Balij is het gebied dat zich uitstrekt tussen de wijk Rokkeveen van Zoetermeer in het oosten, de A12 in het noorden, de Katwijkerlaan in het zuiden en de gemeente Nootdorp-Pijnacker in het westen.
- De Scheg is een onderdeel van het grotere Balij gebied. Het is een natuurgebied rond de waterpartijen begrensd door de spoorlijn langs de A12 in het noorden, de bosrand van het Balij bos in het oosten, het water langs de kassen in het westen en in het zuiden door het verlengde van de Balij Rijensgade die loopt van de kassen tot het sluisje; een grofweg trapeziumvormig gebied met een oppervlak van ongeveer 53,5 ha.

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (2)

- Het is een afwisselend gebied met plassen langs de spoorlijn en langs de bosrand van het Balij bos omgeven door moerassige rietvelden en open gebied dat weer overgaat in laag bos langs het water naast de kassen. Het open gebied wordt min of meer diagonaal doorsneden door een smal wandelpad van de Zuidoost hoek naar het fietspad Zoetermeer - Nootdorp in het noordwesten. Aan de rand van de plas is een vogelscherm met uitzicht op de plas bereikbaar vanaf het wandelpad.

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (3)

- Begin van het seizoen was het riet langs de dwarstochten gemaaid waardoor het redelijk toegankelijk was voor de inventarisatie. Een schaapskudde houdt in het seizoen het gras kort en de begroeiing open.
- In de loop van het seizoen maakte de rietgroei inventarisatie langs de dwarstochten alleen mogelijk vanaf de paden.
- Het afwisselende landschap levert een bijzondere rijkdom aan biotopen op voor vogels. Dit kan nog verbeterd worden als het waterpeil in de plassen minder hoog wordt gehouden als dit jaar waardoor ook de steltlopers betere kansen krijgen in het gebied te nestelen.

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (4)

11 inventarisaties in 2008

- In de periode van 22 maart tot en met 13 juli hebben 11 inventarisaties plaatsgevonden, 1 in de ochtend en 10 in de vroege ochtenduren rondom zonsopkomst.
- In deze periode zijn 72 soorten waargenomen waarbij van 43 soorten territoria zijn geïdentificeerd.
- Het voor het seizoen 2008 totaal aantal geïdentificeerde territoria bedroeg 366.
- Interessante territoria voor het gebied zijn de Blauwborst (4), de Sprinkhaanzanger (5), de Dodaars (1), de Kleine plevier (1) en de Koekoek (1). Ook is er een buizerdnest in het gebied.

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (5)

- Verder zijn de uitgebreide rietpartijen een uitstekende broedplaats voor rietvogels, waarin vooral het grote aantal Kleine karekieten opvalt.
- Er zijn regelmatig steltlopertjes waargenomen, zoals grutto's, watersnippen, zwarte ruiters, tureluurs, groenpootruiters, witgatjes kleine plevier, oeverlopers vooral in de periodes met een lage waterstand waarbij wat zandbanken en oevers droogvielen, maar door de hevige regenval werd het waterpeil al snel weer wat hoger. Toch zijn er in dit gebied misschien wel kansen voor de Watersnip en Oeverloper.

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (6)

- Er zijn waarnemingen van de snor in het gebied gerapporteerd maar deze soort is op de vroege ochtendinventarisaties niet gehoord. Volgend seizoen zullen ook een paar avond inventarisaties worden ingepland ook i.v.m. de Waterral en Watersnip.
- Opvallend was ook de grote school Grauwe ganzen waarin ouderparen met juveniele van verschillende leeftijden samen op trokken vooral rond de waterpartijen vlak bij de kassen en tussen het spoor en het fietspad. Op het hoogtepunt waren er rond de 9 paren met een 30 tal juveniele.

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (7)

Toekomst

- Een punt van zorg voor de toekomst zijn de plannen met betrekking tot de verdere ontsluiting van de Balij door verbetering van de fiets en wandelpaden rondom de Scheg waardoor de recreatie druk zeker zal toenemen. Vooral het aantal (loslopende) honden in het natuurgebied zo dicht bij de Zoetermeerse wijk Rokkeveen vormen een bedreiging voor de vogelstand in dit unieke gebied. Een punt waar de beheerder Staatsbosbeheer zeker oog voor heeft.
- Voor het behoud van dit unieke natuurgebied voor vogels is het ook van belang ervoor zorg te dragen dat het open karakter van het gebied tussen de plas en de kassen behouden blijft.

Verslag Broedvogel Monitoring in de Scheg 2008 (8)

Samenvatting:

- . Aantal inventarisaties: 11
(22-03 t/m 13-07-2008)
- . Aantal soorten: 72
(Waargenomen)
- . Soorten met territoria: 43
(Vastgesteld)
- . Totaal aantal territoria: 366

Lijst met vastgestelde territoria

De Scheg 2008

Aantal soorten	Soorten	Euring- nummer	Aantal territoria	Aantal soorten	Soorten	Euring- nummer	Aantal territoria
1	Dodaars	70	1	23	Winterkoning	10660	12
2	Fuut	90	2	24	Heggenmus	10840	4
3	Knobbelzwaan	1520	4	25	Roodborst	10990	2
4	Grauwe gans	1610	11	26	Blauwborst	11060	4
5	Canadese gans	1660	1	27	Mereel	11870	11
6	Nijlgans	1700	1	28	Sprinkhaanzanger	12360	5
7	Krakeend	1820	16	29	Rietzanger	12430	22
8	Wilde eend	1860	32	30	Bosrietzanger	12500	16
9	Soepeend	1861	1	31	Kleine karekiet	12510	57
10	Slobeend	1940	1	32	Grasmus	12750	8
11	Tafeleend	1980	2	33	Tuinfuiter	12760	12
12	Kuifeend	2030	4	34	Zwartkop	12770	9
13	Buizerd	2670	1	35	Tijftjaf	13110	9
14	Fazant	3940	15	36	Fitis	13120	28
15	Waterhoen	4240	6	37	Staatmees	14370	1
16	Meerkoet	4290	30	38	Pimpelmees	14620	1
17	Scholekster	4500	1	39	Koolmees	14640	4
18	Kleine plevier	4690	1	40	Gaai	15390	1
19	Kieviet	4930	5	41	Ekster	15490	3
20	Houtduif	6700	5	42	Zwarte kraai	15671	3
21	Koekoek	7240	1	43	Rietgors	18770	12
22	Grote bonte specht	8760	1	Totaal:	43 Soorten	Totaal Territoria	366

Andere waargenomen soorten

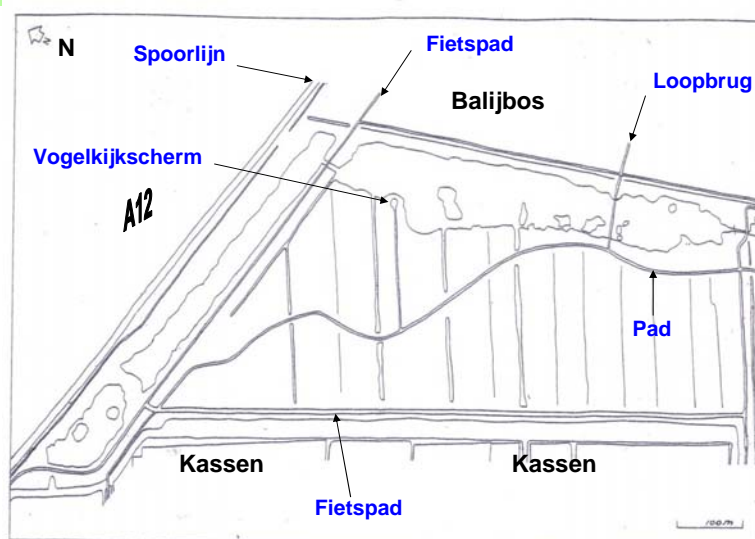
De Scheg 2008

Waargenomen soorten (géén broedgevallen/territoria)			
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Aalscholver	Phalacrocorax carbo	Oeverloper	Actitis hypoleucos
Bergeend	Tadorna tadorna	Oeverzwaluw	Riparia riparia
Blauwe Reiger	Ardea cinerea	Spreeuw	Sturnus vulgaris
Boerenzwaluw	Hirundo rustica	Stadsduif	Columba livia (domestica)
Boomvalk	Falco subbuteo	Torenvalk	Falco tinnunculus
Brandgans	Branta leucopsis	Tureluur	Tringa totanus
Gierzwaluw	Apus apus	Veldleeuwerik	Alauda arvensis
Graspieper	Anthus pratensis	Vink	Fringilla coelebs
Groenpootruiter	Tringa nebularia	Visdief	Sterna hirundo
Grutto	Limosa limosa	Watersnip	Gallinago gallinago
Huiszwaluw	Delichon urbica	Wintertaling	Anas crecca
Kauw	Corvus monedula	Witgat	Tringa ochropus
Kleine Mantelmeeuw	Larus graellsii	Zilvermeeuw	Larus argentatus
Kokmeeuw	Larus ridibundus	Zwarte Ruiter	Tringa erythropus
Lepelaar	Platalea leucorodia	Totaal	29 Soorten

De Scheg in Fotos 2008

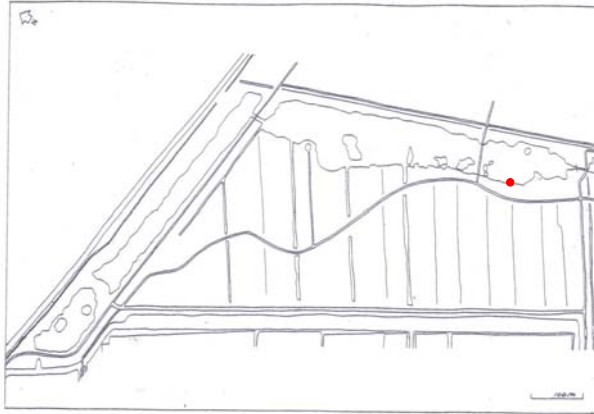
Kaart van de Scheg (De Bali)

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Dodaars (*Tachybaptus ruficollis*)

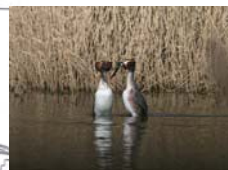
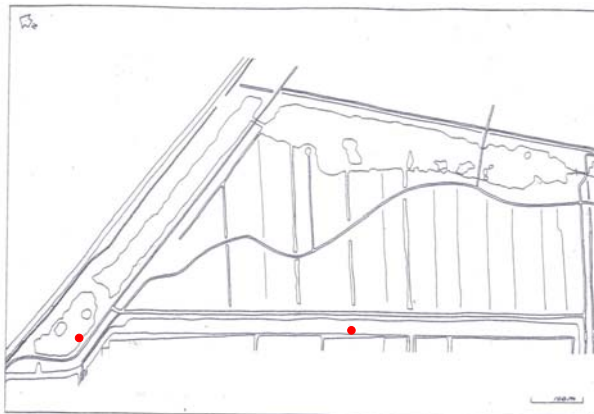
Aantal territoria: 1

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Fuut (*Podiceps cristatus*)

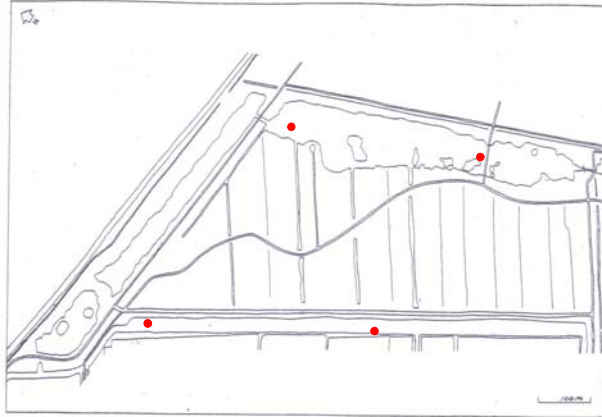
Aantal territoria: 2

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Knobbelzwaan (*Cygnus olor*)

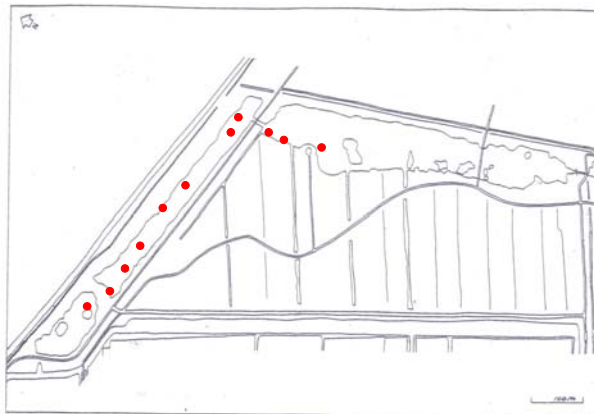
Aantal territoria: 4

Opmerkingen: Twee paartjes met juvenielen waargenomen

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

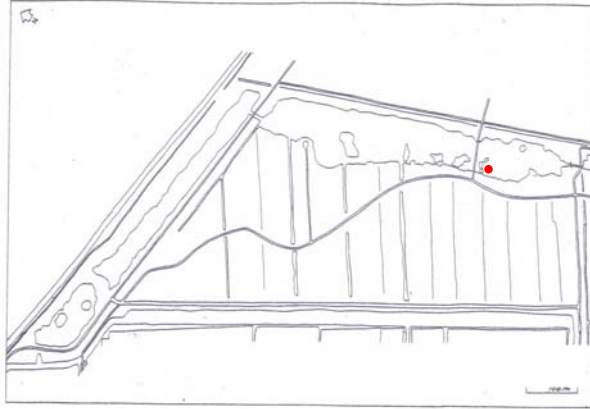
Soort: Grauwe Gans (*Anser anser*)

Aantal territoria: 11

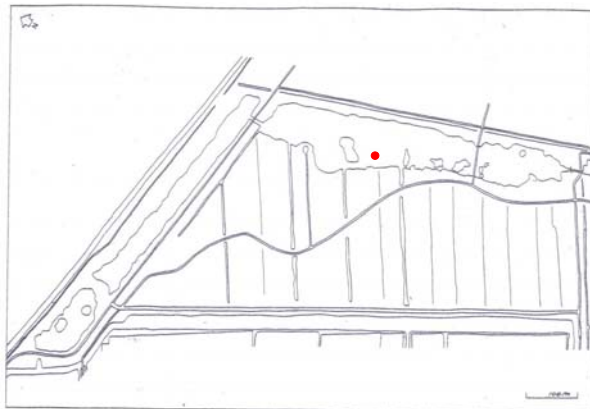
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Grote Canadese Gans (*Branta canadensis*)

Aantal territoria: 1
Opmerkingen: Broedgedrag van de Canadese gans niet vastgesteld

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*)

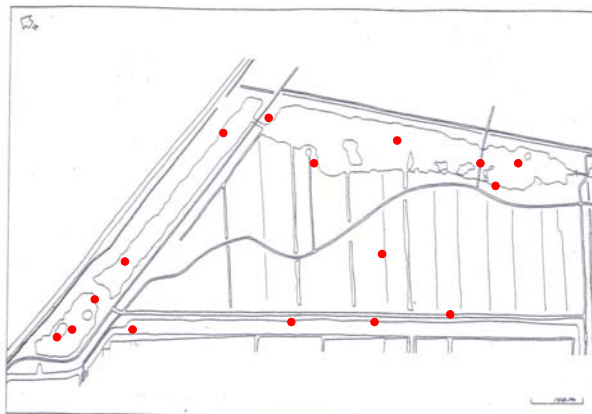

Aantal territoria: 1
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Krakeend (*Anas strepera*)

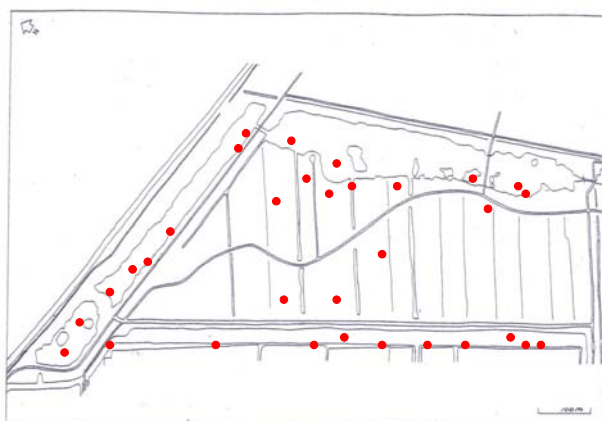
Aantal territoria: 16

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

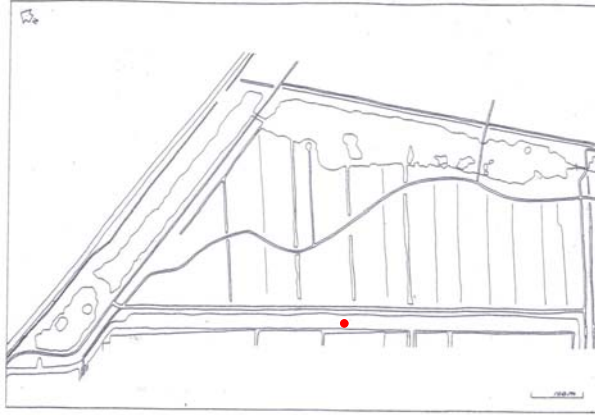
Soort: Wilde Eend (*Anas platyrhynchos*)

Aantal territoria: 32

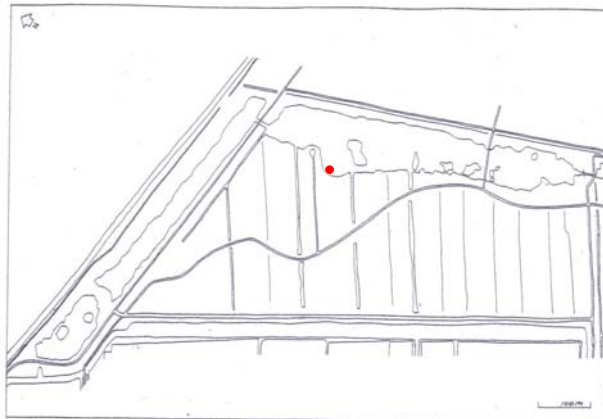
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Soepeend

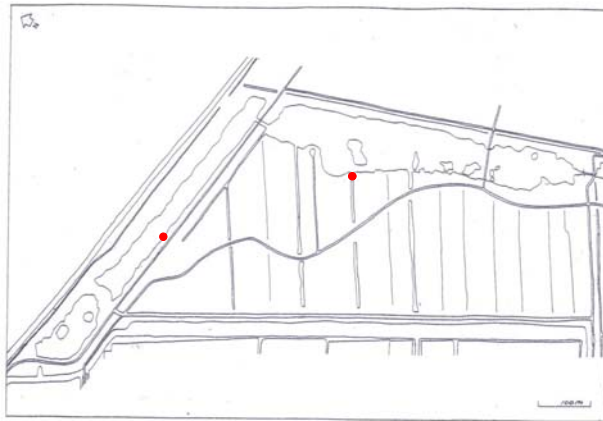
Aantal territoria: 1
Opmerkingen: Met juvenielen waargenomen

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Slobeend (*Anas clypeata*)

Aantal territoria: 1
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Tafeleend (*Aythya ferina*)

Aantal territoria: 2
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Kuifeend (*Aythya fuligula*)

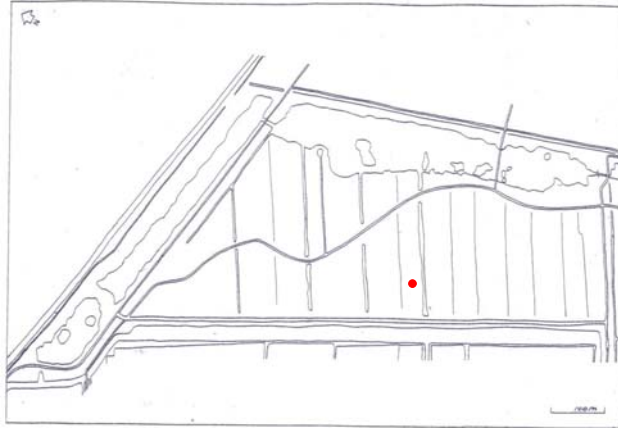

Aantal territoria: 4
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Buizerd (*Buteo buteo*)

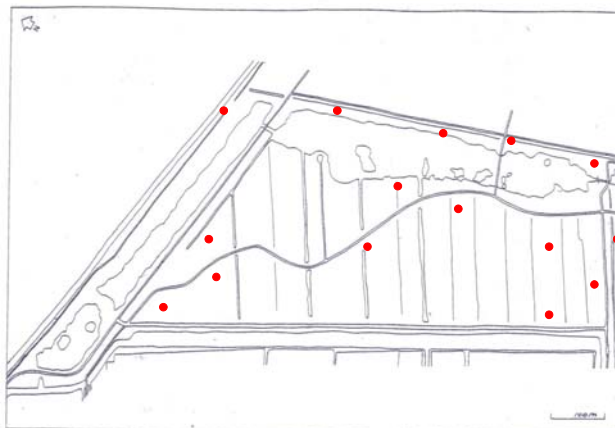
Aantal territoria: 1

Opmerkingen: Bezoek 4 (20/4) een paartje op nest waargenomen

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

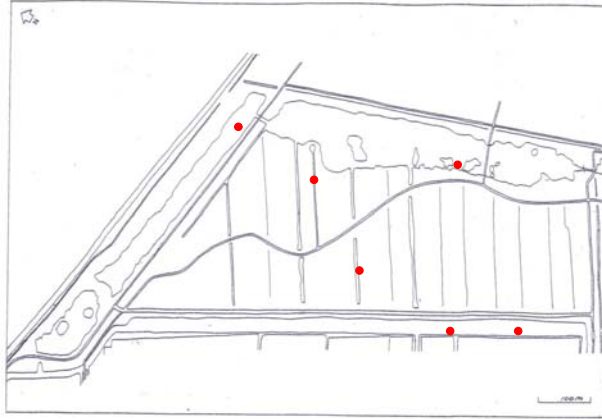
Soort: Fazant (*Phasianus colchicus*)

Aantal territoria: 15

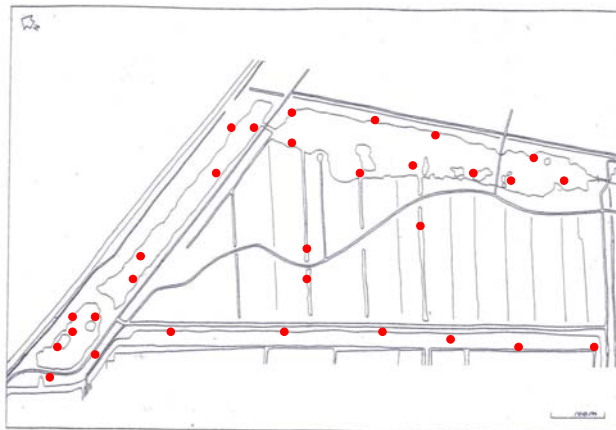
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Waterhoen (*Gallinula chloropus*)

Aantal territoria: 6
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Meerkoet (*Fulica atra*)

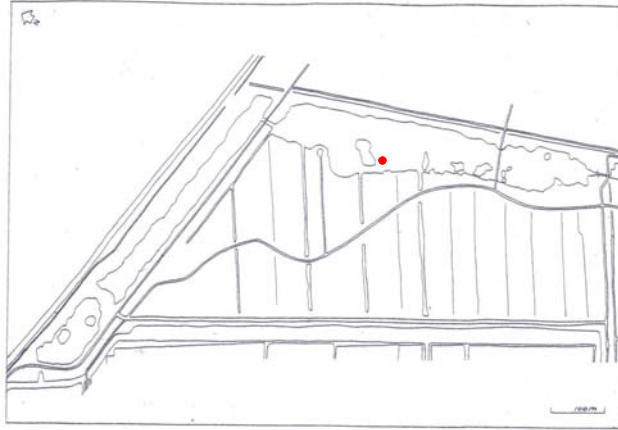

Aantal territoria: 30
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Scholekster (*Haematopus ostralegus*)

Aantal territoria: 1

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Kleine Plevier (*Charadrius dubius*)

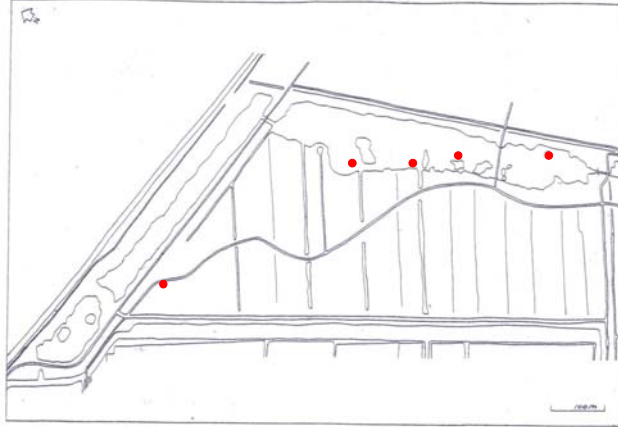
Aantal territoria: 1

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Kieviet (*Vanellus vanellus*)

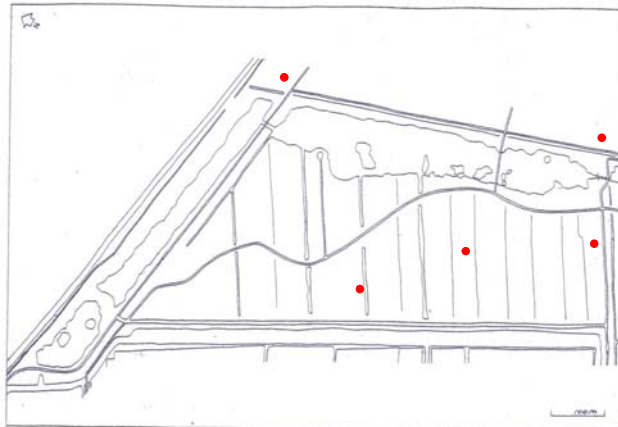
Aantal territoria: 5

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Houtduif (*Columba palumbus*)

Aantal territoria: 5

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Koekoek (*Cuculus canorus*)

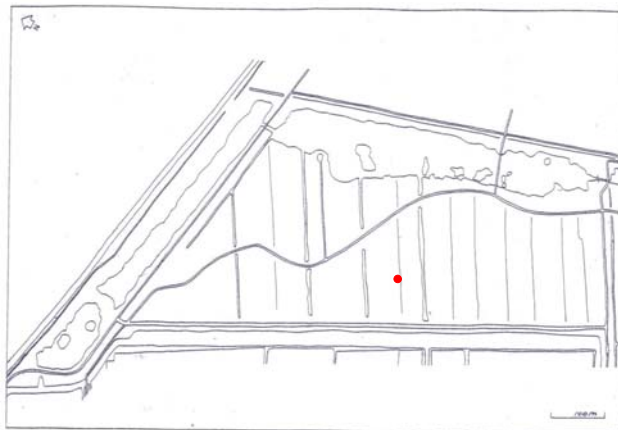
Aantal territoria: 1

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

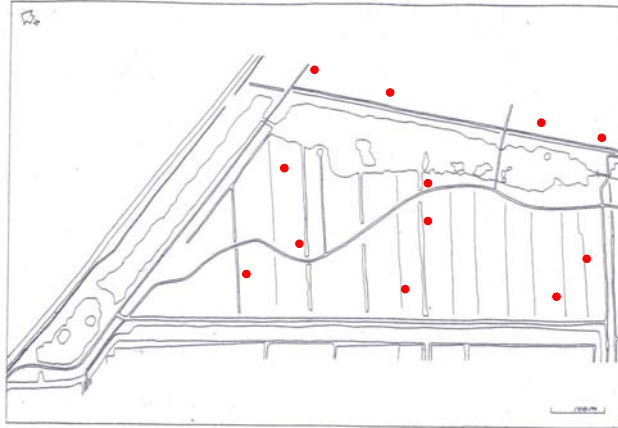
Soort: Grote bonte specht (*Dendrocopos major*)

Aantal territoria: 1

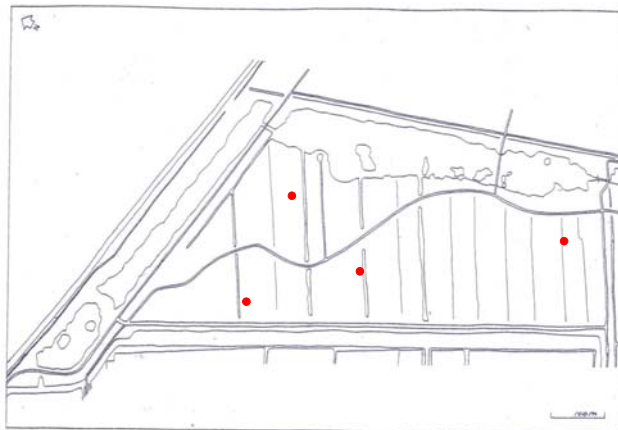
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*)

Aantal territoria: 12
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Heggenmus (*Prunella modularis*)

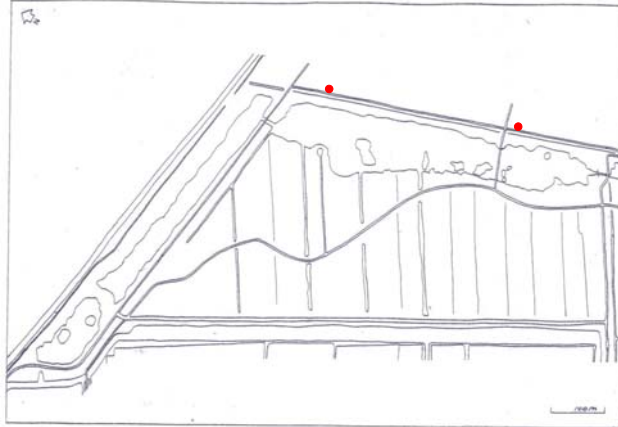

Aantal territoria: 4
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Roodborst (*Erithacus rubecula*)

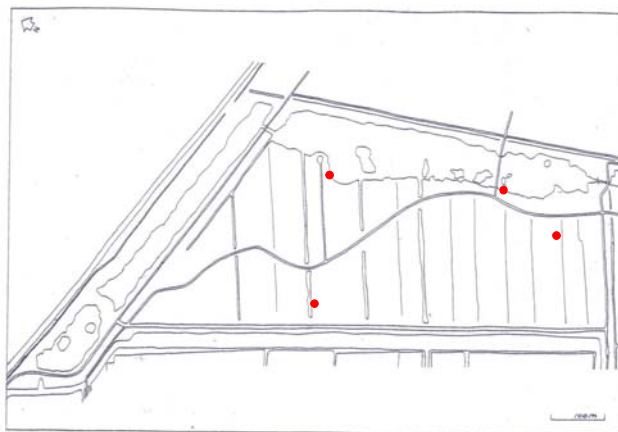
Aantal territoria: 2

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

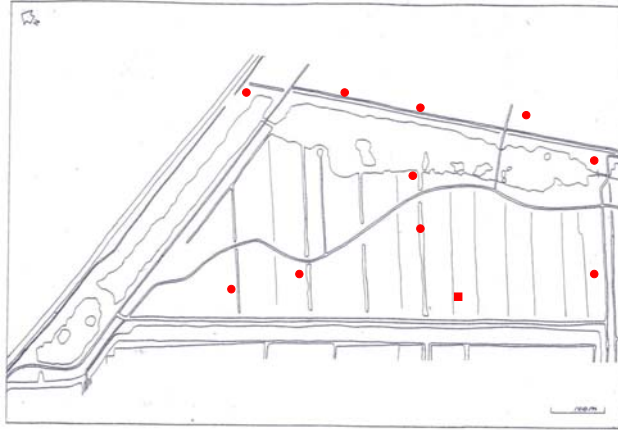
Soort: Blauwborst (*Luscinia svecica*)

Aantal territoria: 4

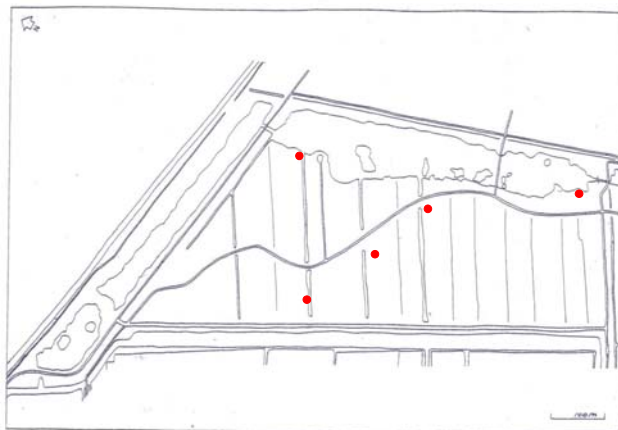
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Merel (*Turdus merula*)

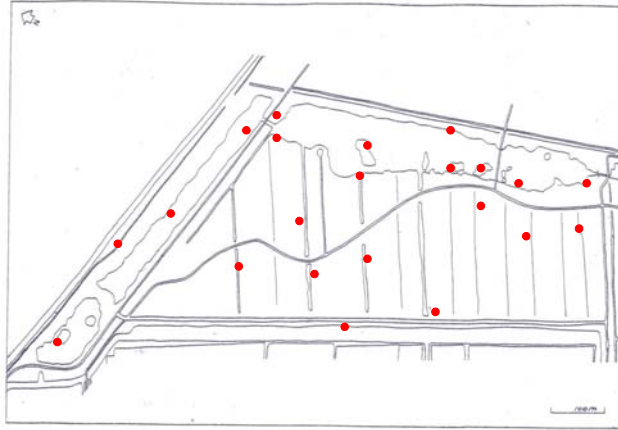
Aantal territoria: 11
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Sprinkhaanzanger (*Locustella fluviatilis*)

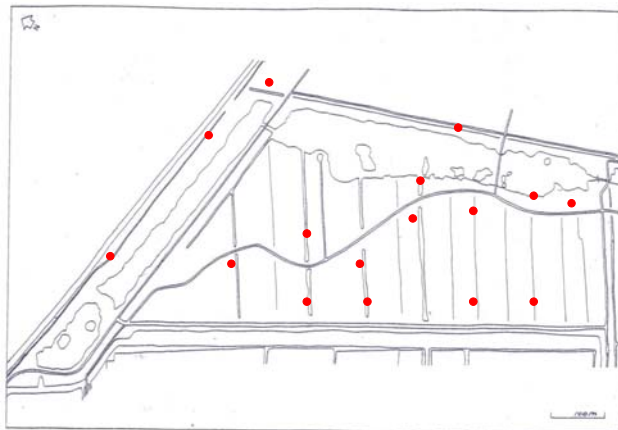
Aantal territoria: 5
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Rietzanger (*Acrocephalus Schoenobaenus*)

Aantal territoria: 22
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*)

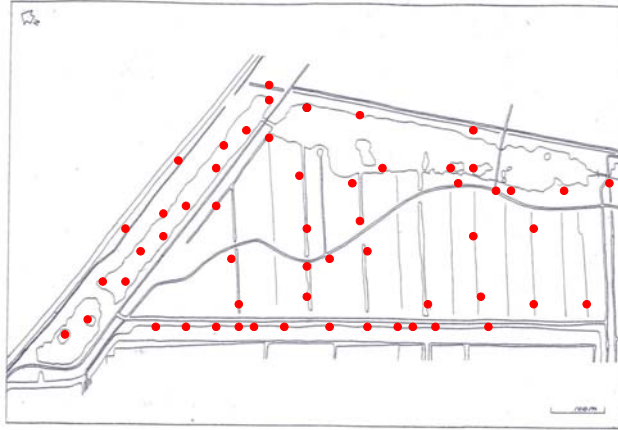

Aantal territoria: 16
Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Kleine karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*)

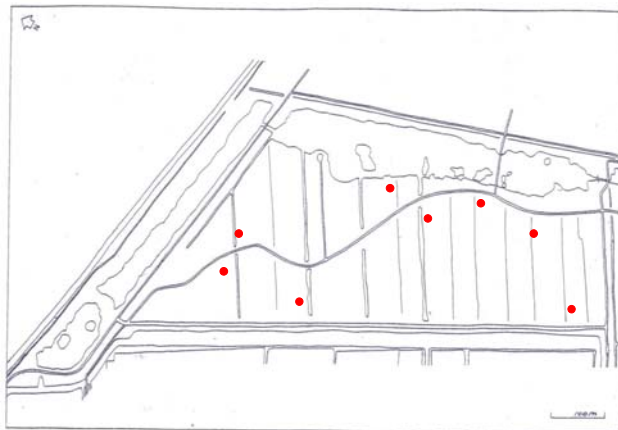
Aantal territoria: 57

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Grasmus (*Sylvia communis*)

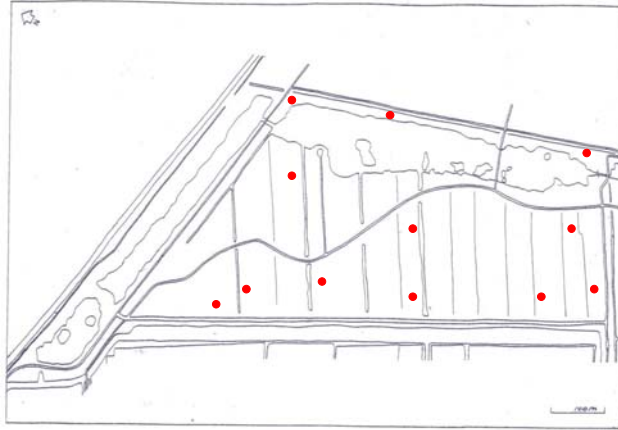
Aantal territoria: 8

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Tuinfluiter (*Sylvia borin*)

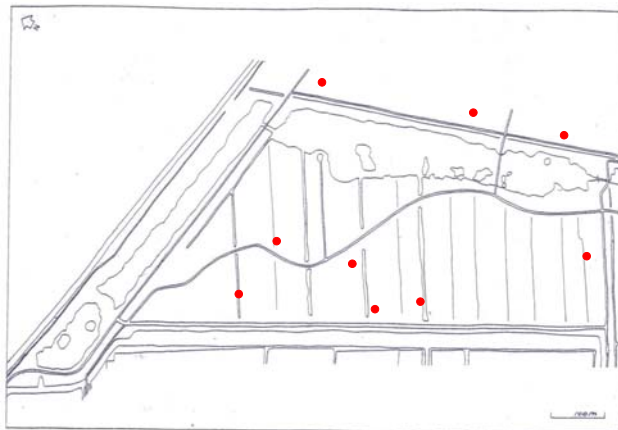
Aantal territoria: 12

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Zwartkop (*Sylvia atricapilla*)

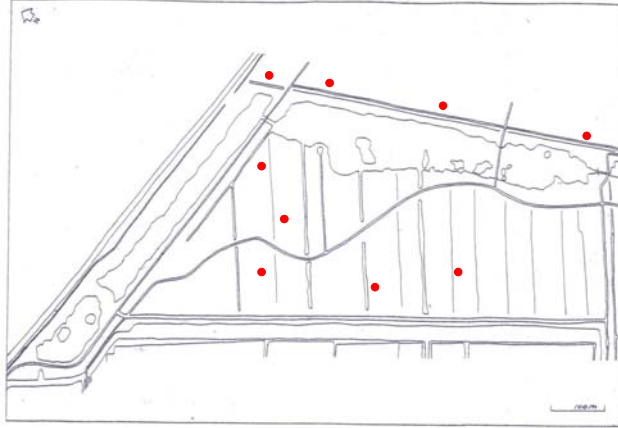
Aantal territoria: 9

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Tjiftjaf (*Phylloscopus collybita*)

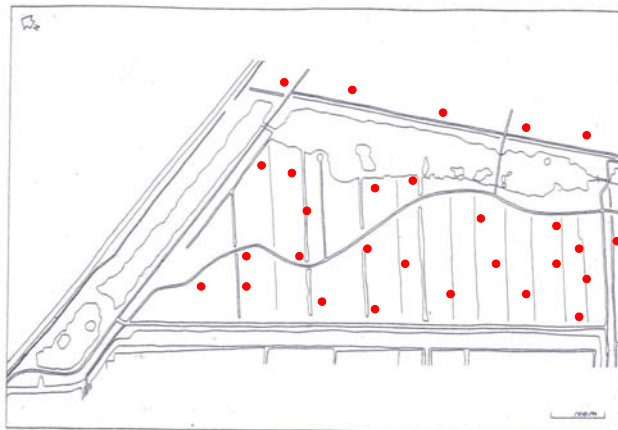
Aantal territoria: 9

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Fitis (*Phylloscopus trochilus*)

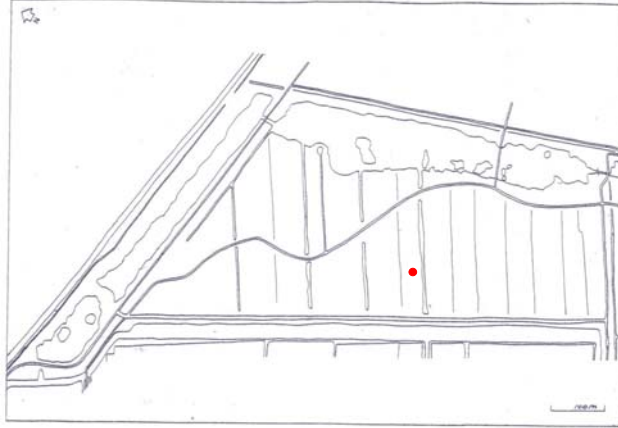
Aantal territoria: 28

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Staartmees (*Aegithalos caudatus*)

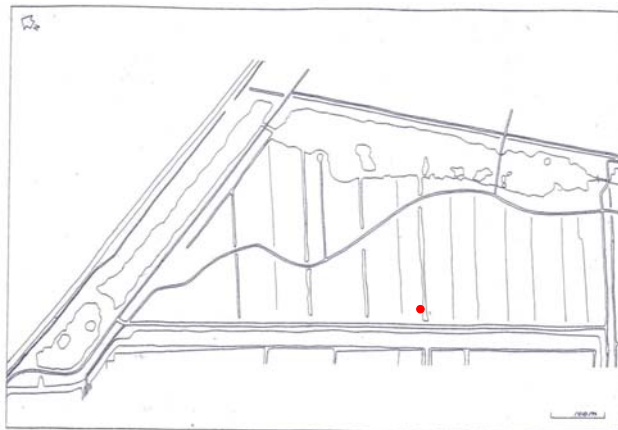
Aantal territoria: 1

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Pimpelmees (*Parus Caeruleus*)

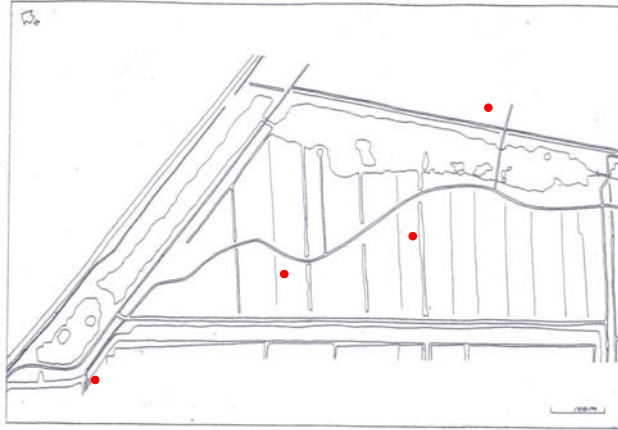
Aantal territoria: 1

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Koolmees (*Parus major*)

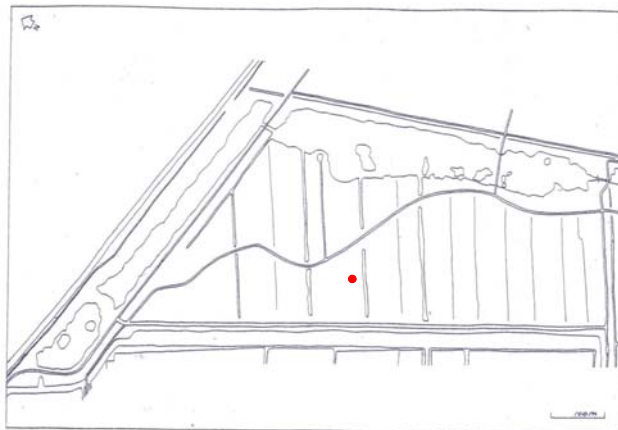
Aantal territoria: 4

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Gaai (*Garrulus glandarius*)

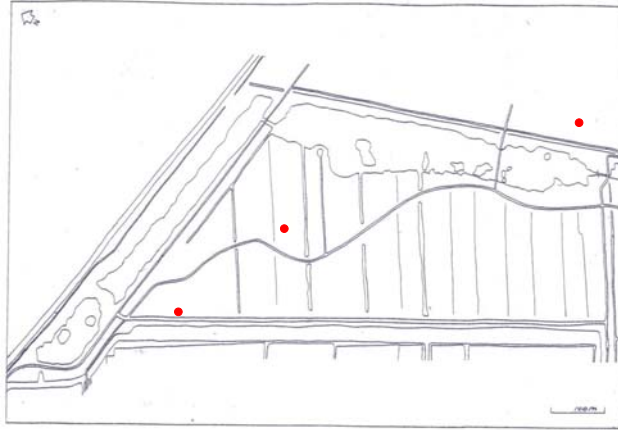
Aantal territoria: 1

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

Soort: Ekster (*Pica pica*)

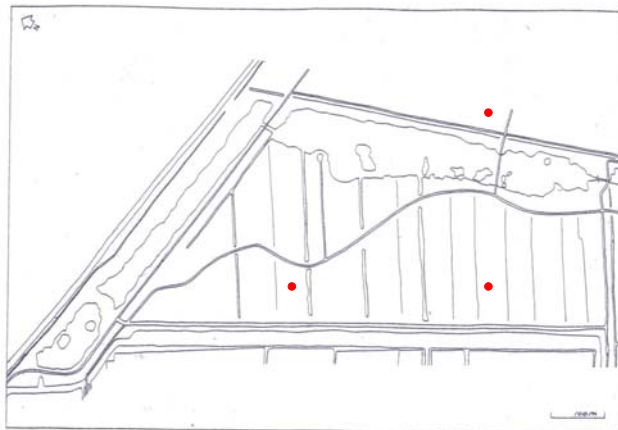
Aantal territoria: 3

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)

Jaar: 2008

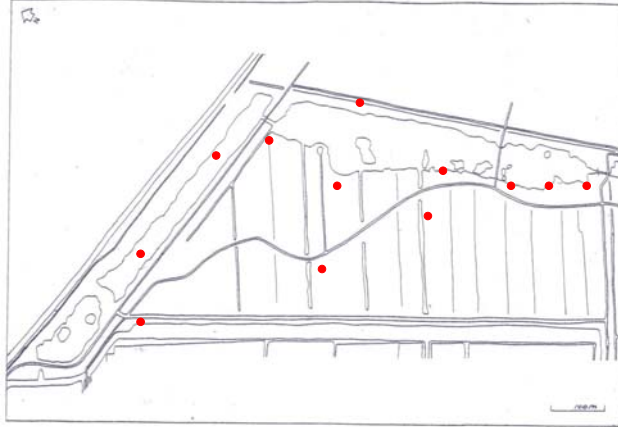
Soort: Zwarte kraai (*Corvus corone*)

Aantal territoria: 3

Opmerkingen:

Broedvogel Monitoring Project De Balij, (de Scheg)
Jaar: 2008
Soort: Rietgors (*Emberiza schoeniclus*)

Aantal territoria: 12
Opmerkingen:

De Scheg in Fotos 2008

Broedvogelinventarisatie “De Scheg” 2008 Verantwoording

- **Verantwoording:**
- In het voorjaar van 2008 is het broedvogelinventarisatie project “de Scheg” gestart in coördinatie met Peter Elfrich van de Vogelwacht Delft na afloop van de door hem geleide Broedvogelinventarisatie cursus
- De inventarisatie is uitgevoerd in 11 bezoeken aan het gebied in de periode
- 22 maart tot 13 juli 2008 door Ed Hauser, lid van de Vogelwacht Delft en omstreken en Jan Peeraer lid van de vogelwerkgroep Zoetermeer.
- De inventarisatie is uitgevoerd volgens de “Handleiding Broedvogel Monitoring Project” van Sovon en ook de data zijn volgens de regels van de BMP-methode geïnterpreteerd en uitgewerkt.
- De data inclusief de waarnemingskaarten en uitgewerkte soorten kaarten zijn eind oktober 2008 aan Sovon overlegd.
- Ook is er overleg geweest met Marcel van der Tol en Jetty Boer-Boelens van de Vogelwerkgroep Zoetermeer die in 2004 met een team in het kader van de Broedvogelinventarisatie “De Balij” ook het nu onderzochte gebied “De Scheg” dat onderdeel is van de Balij in de inventarisatie hadden opgenomen.
- Voor de inventarisatie is ook toestemming gevraagd en overleg geweest met Evert Dolman van Staatsbosbeheer als beheerder van “De Balij” en “De Scheg”.

Broedvogelinventarisatie “De Scheg” 2008 Conclusie en Discussie

- De Scheg heeft zich als natuurgebied als onderdeel van de Balij ontwikkeld tot een aantrekkelijk gebied voor een grote variëteit aan vogels. Het gebied met aan de oostkant het uitgegroeide Balij bos biedt met de grote ondiepe waterpartij een aantrekkelijke biotoop voor watervogels en steltlopers, terwijl de brede rietkragen zoals ook uit de telling blijkt een ideaal onderkomen bieden aan rietvogels.
- Het open tot halfopen ietwat moerasachtig gebied tussen de waterpartij en de watering langs de kassen aan de westkant is een prachtige biotoop voor zowel rietvogels als de zangers die van open gebieden houden zoals de grasmus, de bosrietzanger. Het is te hopen dat met name voor dit gebied door de beheerder Staatsbosbeheer het open karakter gehandhaafd wordt.
- Toenemende verbossing van dit gebied leidt zonder enige twijfel op termijn voor een ernstige verarming van de vogeldiversiteit zowel op de waterpartij als in het aangrenzende open gebied.
- Ook de toenemende recreatiedruk van de aan de Balij grenzende Zoetermeerse wijk Rokkeveen in het oosten en Nootdorp-Pijnacker in het westen vormen een bedreiging voor het kleine natuurgebied. Verwacht kan worden dat door de geplande verdere ontsluiting van het open weidegebied ten zuiden van de Scheg deze druk verder zal toenemen. Toezicht en handhaving zijn daarom belangrijk voor het behoud van de rust in dit natuurgebied, met name ten aanzien van de vele hondenbezitters die zich niet al te veel om de aanwezige verbodsborden bekommeren.

Broedvogelinventarisatie “De Scheg” 2008 Conclusie en Discussie

- Met 43 soorten voor welke in 2008 territoria zijn vastgesteld kan de Scheg zonder enige twijfel gerekend worden tot een voor de vogelaar interessant gebied. Als een vergelijking wordt gemaakt met het op de Scheg betrekking hebbende gedeelte uit de inventarisatie van 2004 valt op dat er een toename heeft plaatsgevonden van het aantal soorten (36 in 2004) waarvoor een territorium kon worden vastgesteld als ook in het aantal territoria (139 in 2004).
- Het gebied is nog in ontwikkeling en afhankelijk van de richting die ten aanzien van de inrichting gekozen wordt heeft het de mogelijkheid een rijk en gevarieerd vogelgebied te blijven. Sommige soorten zullen verdwijnen maar ook nieuwe soorten zullen in het gebied hun plaats kunnen vinden.
- Interessant is dat ook rond de plasjes en rietkragen langs de spoorlijn een diversiteit aan vogels tot broeden is gekomen ondanks de geluidshinder van de spoorlijn en met name de A12.
- Het zou aanbeveling verdienen het door vandalisme beschadigde vogelkijk scherm duurzaam te herstellen waarbij tevens door enige natuurlijke afscherming langs het toegangspad aan de zuidzijde te plaatsen in de vorm van struikgewas het kijkplezier op de plas zal verhogen zonder de vogels te verstoren.

Broedvogelinventarisatie “De Scheg” 2008 Literatuurlijst

Literatuur:

- Literatuur: Handleiding Broedvogel Monitoring Project, SOVON 2004
- Broedvogelinventarisatie “De Balijs”, Vogelwerkgroep Zoetermeer 2004
- Broedvogelinventarisatie cursus, Vogelwacht Delft en Omstreken / SOVON 2008
- Nieuwe Zakgids Vogels
Peter Hayman & Rob Hume – Tirion Natuur - 2006
- Compete gids Vogels van Nederland
Lars Jonsson – Ver. Natuurmonumenten - 1998